

Csikós Attila

TÁJLEÍRÁSOK A VONATON

Nem tudom, de az idő, mint a táj. A táj képe: változó, tagolt. Erre gondoltam a vonat ablakában állva. Jó lett volna rágyújtani, de ma már nem lehet, az is elmúlt. Hogy lássam, hogy tépi szét a göndörödő füstöt a huzat. Közös emlékezetvidékünk része lett. A menetszéllel azért még lehet játszani. Kihajoltam, néztem a kanyarban íjként görbülő szerelvény hajlékony, egybefüggőnek tűnő vasát. Tekintetem az ideg, gondoltam. A szélbe markoltam, ahogy régen.

Éppen egy tarló mellett száguldott a vonat. Szelíd, csupasz dombok hajoltak össze barnán, szürkén, vörhenyesen. Ölükben traktor nyoma. Az egyik felszántott földdarab közepén füves, tenyérszerű folt, rajta egyetlen nyírfa állt.

Arra eszméltem, hogy valaki erősen megmarkolja a vállamat. Megfordultam, kíváncsian, inkább dühösen, ki az, aki beavatkozik, aki szemlélődésemben zavarni mer.

Új felszálló, kérdezte a kalauz, lassan eleresztve a vállamat.

Elmosolyodtam. Nem, mondtam aztán, egészen régen utazom. Ezen felnevetett. Úgy értem, kezeltem már a jegyét?

Nemet intettem.

Akkor megnézhetem, kérdezte.

Már egy kukoricás mellett jártunk. A halványzöld sorok a sínre merőlegesen futottak felfelé. Káprázott a szemem, ha a tábla közepébe néztem.

Hát persze, feleltem, és elővettem a pénztárcámat.

Nem jó kihajolni, mondta a kalauz. Erős, már-már fojtogató nikotinszaga volt. Nem jó, mondta, mert ezek a barmok bármikor kihajíthatják az üdítősdobozukat. További jó utazást, mondta, és elmosolyodott.

Viszlát, mondtam, és újra kikönyököltem. Ezek a barmok bárkik lehetnek, gondoltam. Nyilván nem konkrétan gondol valakikre. A kamaszokra vagy a migránsokra vagy tudom is én, a tatabányaiakra. Arra gondolt, hogy közülünk bárki lehet barom, és kihajíthatja az üdítősdobozát az ablakon. Ezek a barmok mi vagyunk, gondoltam.

Bárkit elkaphat a vágy. Lehet egy percre felelőtlenül bolond. Tehet egy próbát. Fellobbanhat benne a düh. Bármelyikünket elsodorhatja az örület. Jobb nem kihajolni. A modern vagonokban nem is lehet lehúzni az ablakokat. Nincsen trágyaszag, hideg, nem érezni a dízelmotor szagát. A táj és az utazással eltelt idő elpereg az ember előtt, mint egy film a tableten.

Egyszerűen természetközeli, ha valami elmaradott.

A kupéban is lehúztam az ablakot. Alig volt utas. Cibálta a szél a függönyöket. Kifújja a zsiros vonatszagot. Az elmaradottság, a múlt, a háborúk, a háromperhármas ügynökök, a KISZ-titkárok és a diktatúrák szagát. A bordó plüssülékes égésnyomok éktelenkednek. Hiszen annak idején ez volt a fő szórakozás. A cigi meg a vurstli. Persze vurstli nem volt minden vonaton. Egyszer egy ingázó melós végigkergette a kalauzt három vagonon. Na, az vurstli volt. Ma csak a wifi.

Csoda, hogy még van függöny ezen a vonaton, gondoltam. A polgári mód kellékét még átvette a szocialista vasút. A rendszerváltással az a jó is eltűnt, ami a rendszer előtt még jónak volt mondható. Kidobtuk a pártállammal együtt, gondoltam. Csak a füredi SZOT-szálló fényképe maradt az ablak melletti ülés felett, a repedezett tükör bal oldalán.

Egy falun rohantunk éppen át. Ez a falu 1980. Vannak falvak, amik a múlt század első éveit. Némely vidéken átrobog az ember talán még 2010-en is. A falu határában kacsaúsztató, partján egy Ikarusból kialakított büfé. Mehetünk a tájban a belsőbb tájak felé is, gondoltam, és az Ikarus partján pecázó férfi felé fordítottam a fejem. Egy fejmozdulattal le lehet lassítani az időt. Az elrohanó alak kimerevedik az elmosódó tájban, megáll, úgy marad örökre, az izapos tavacszába lógatott zsinórral. A tó másik oldalán, a busszal szemben akáccsoport, de ezt már csak a szemem sarkából láttam. A fák között piros Dacia állt.

Vannak helyek, tájképek, amiket jó lenne megörökíteni. Vonat és busz utak emlékeiből öt-hat olyan utat, tavacsát, mezőben álló tanyát is tudok, melyek mellett elhaladva legszívesebben mindig meghúznám a vészféket, és leszállnék. Eddig még sosem győzött megfelelés-kényszerem felett az örület. Aztán az is lehet, hogy közelebb menve, belépve az út, a tavacska, a mezőben álló ház kontextusába, az egész már nem is lenne annyira érdekes. Egy fehér, egyenes út, ami két felszántott, barna földdarab között halad a horizont felé. Egy ház, ami mellett

vasút halad el. Szomorú tereptárgyak, melyek végső értelme mindörökre elveszett. Csak az én szemlélődésem köti őket össze az időben, és csak az elrobogó vonat ablakából válnak jellegzetessé, hihetővé és megörökítésre érdemesnek. Díszletek. Talán csak az utasok kedvéért nem szántják be őket is. Mennyivel jobb például először meglátni a Balatont, gondoltam, mint ott lenni már a strand előtt a sorban. Van, aki Akarattyánál látja meg, van, aki csak Tihany előtt eszmél. Az egész tó egy csillogó, kisimítgatott sztaniol. Prézlimorzsák benne a hajók, az emberek. A rántott csirkecomb már kiették belőle. Tihany kovászos uborka, zölden terpeszkedik a tálca szélén. Nem látni a parti bódék égett olajszagú sorát. A raktárból diszkóvá alakított csarnokokat. A Penny Market hirdetéseit. Nem látni az 1990 óta eltelt időt.

De most nem a Balatonra megyek, gondoltam.

Erre csak földek láthatók.

Elindultam a mosdó felé. A vagon végében a vécéajtó, előtte a kalauz állt.

Nem bírja tovább, ugye, kérdezte.

Parancsol? Néztem vissza rá.

Rágyújtana, nem, kérdezte. Tessék csak, mondta. Én is azt fogom, tette hozzá. Az egész vonaton öten vagyunk, ne szopassuk már magunk, mondta.

Elővettem a cigim, és megkínáltam.

Tüzet, kérdezte ő előzékenyen. Elém tartotta az öngyújtóját. Rágyújtottunk. A kékes füst kövören gomolyogva pillanatok alatt betöltötte a vagon előterét.

Én sem bírom, mondta a kalauz. Veszprémben, vagy Szombathelyen, szóval nagyobb városokban állunk egy kicsit, mondta. Ott, néha, a sínek között elszívhatok egy felet. Ha sokan vannak, akkor persze nem. Akkor csak a végállomáson. De mostanában alig vannak. Lehet, hogy ezt a szakaszt is megszüntetik, mondta.

Egykedvűen bámultunk a füstbe.

A kalauz gyűrött, kigombolt zubbonyán kitüremkedő fehér ing gallérja olyan volt, mint egy havas kiszögellés olvadás kezdetekor.

Kár, hogy az utasellátó sem üzemel, mondtam halkan.

Olcsóbb, ha hozzá, felelte a kalauz. Mindenki hozzá. Ki vannak ezek már képezve, tette hozzá. Mintha szomorúságot láttam volna a szemében. Pedig a büfésekkel jól el lehetett lenni, mondta. Leültünk

valamelyik üres kupében, kávéztunk, néha benézett egy Kőbányai. Mójával, persze. Műszak vége felé. De ezekkel? Rám nézett, és megtekerte a fejét. Ezek már azt se tudják, mi a vasút, mondta. Vonatot akkor látnak, amikor szerződés-kötéskor egyszer kiviszik őket a Nyugatiba. Vagy a gyerekekkel a vasúti parkban, tette hozzá, és kinyitotta a mosdó ajtaját.

Erős fertőtlenítő szaga keveredett a füsthöz.

A vezetőkre gondol, kérdeztem.

Csak legyintett.

Arra se képesek, hogy egy lassúbb szerelvényt kiszervezenek a gyorsabb elől, mondta, és rálépett a kézmosó alatti pedálra. A cigit a víz alá tartotta, amíg kialudt a parázs. Közben megnézte magát a tükörben. A hamus víz feketén csordogált a kopott mosdókagylóban lefelé. Urak ezek, nem menedzserek, mondta, miközben grimaszolt, mintha azt nézné, mennyit öregedett. Aztán az elázott csikket a végébe dobta. Megtapadt a csésze oldalán. Le kellett öblíteni.

Maga is így oltsa el, mondta rám nézve a kalauz. Ezek a barmok képesek még valamit felgyújtani. Na, további szép utat, tette hozzá, aztán a tolóajtóhoz lépett, és csak két fáradt, tompa sóhajtás maradt a nyomában, ahogy átment a másik kocsiba.

Kint már esteledett. Hűvösen vágott be a nyitott ablakon a szél.

Messze egy város fényei derengtek. Mint egy tavon a csillagos ég. Az idő és a táj is beleoldódott lassan a vonatútba. Csak az egyenes vonalú, egyenletes mozgás maradt. És a telefonvonalak végén az egész internet-paradicsom. Leültem a bordó plüss székre, kényelmesen hátradőltem a SZOT-üdülő alatt, és megnéztem, van-e hotspot, amire csatlakozhatok. Bejelentkeztem. Hosszú járat ez, gondoltam. Talán már leszállni se kell. Elleszünk ketten, a kalauz meg én. Meg, gondoltam, néha ezek. Akik kihajigálják az üres flakont a nyitott ablakon.

200.

Őszinte ember igazán ritkán megy orvoshoz.

Pontosan tudjuk, hogyan vagyunk, és hogy a küzdelemnek ára van. Minden kiharcolt percünk órákat vesz el az életünkéből. Ha muszáj, ha kifogy az ember a mondatokból, akkor talán. Ha gyávák vagyunk vallani, és nincsenek már monológjaink, melyekkel egyre közelebb édesgetjük magunkhoz a végzetünk. (Tényleg nőneműnek tartjuk a halált.) Orvoshoz megyünk, ha nincs kedvünk írni.

Amíg van az a vágy, addig minden éjszaka belefér a halál.

Cool.

Aztán egyszer az ember ott áll kialvatlanul, agyonkávézva, és elfogja a rettegés. Hogy huszonnégy órája megy. Akivel kell, iszik, akivel muszáj, beszél. Hogy bírja. Hogy igyekszik megfelelni a muszájnak. Csak az a köhögés múlna már el, amit május elején szedett fel Badacsonyan, most meg hónap vége van. Talán hurut. Valami feszíti a mellkasát. Jobbára a magány vágya szokta befészkelni magát oda. A vén házak pinceablakán kilélegzett dohszagú, jóleső hideg.

Ma sem orvoshoz indultam. De Isten imprózik az életemmel. Ha már Óbudán volt dolgom, nézzünk be a dokihoz is. Mondta Isten.

És az ember ott áll száraz szájpaddal a Kolosy tér közepén, és valóban nincsen több mondata az életére. Úgy elszalad húsz-harminc év, mint egy sebesen felgörgötött kommentfolyam.

Fancy.

A bolgárkertészekre gondolok. Akik itt sütötték a tököt. A trafikosnőre, aki vén volt és csúnya. És tizenévesekkel alkudozott a robbanó cukorka árfolyamán. A bódékra. Amikben szálkás arcú emberek kínálták a primőr paprikát.

Primőr. Hogy roskad bele egy egész világ az elkomposztálódott nyelvbe.

Szemben a Csilla presszó. Annyi kocsma, bár, kupleráj, ivó, étterem, fine dining után is kihagyott vadregény. Szemüvegszalon lett, mielőtt felnőttem volna. Vele szemben Röltex üzemelt, benne szemfelszedő. És a nők leadták kimosott nylonharisnyájukat, hogy fel legyen szedve a szem. A Patyolatba az ágyneműt vitték, és sarki suszterhez a cipőt. Forгатom a fejem. Én változtam-e jobban vagy a bennem a világról tussal kihúzott képek halványultak el?

24.

Nem aludtam egy napja. Éjjel a vécében a tengerkék csempét vertem ököllemel. Nem tudom, attól félttem-e, hogy a megfázásból megmaradt köhögés valami nagyobb baj jele, vagy hogy már igazán sosem leszek képes megfogalmazni, megírni a jelektől és a nagyobb bajoktól való félelmemet?

Nem szeretek korán kelni. Későn fekszem mindig. Most korán volt dolgom. Egyszerűbb volt nem is aludni. (Dühített, hogy aludnom kell, amíg írni kéne.) Nappal szeretek aludni, amíg mások teszik a dolgukat.

Dohányzom. Iszom. Dühöngök. Örülök. Élek.

Stresszfaktoraim.

Az utóbbi időben igazán kevés ember jelent akkora örömet, mint akkoriban, negyven éve, a magyart is alig beszélő bolgárkertész ragacsos, égett sütőtöke. Az emlék ragacsa.

Öreg néni volt, aki adta, valószínűleg már nem él. A piac sincs meg, a bódéja nyoma se. Az orvos felé útközben bámészkodom, szökőkút van a bolgárkertész standjának helyén. A piac sarkán iszom egy kávét, ma már a nyolcadik. Ébren kell maradnom, ha meg akarom vizsgáltatni magam. Sorsunk rombolva jutunk előre az igazság felé. Kicsit szédülök.

Egészet harangoznak.

Négytől már rendel a házi orvosom.

A piac sarkán a Fapados, mellette borozó. Intek a szívdokinak. Visszaint. Rágyújt. Sokat ittunk együtt.

All that jazz.

Hát édes Istenem, már át-átfut az agyamon, hogy nem élek tovább. Egyszer egy nő azt mondta nekem, öregebb vagy, mint Rimbaud, igazán megkomolyodhatnál. És amikor ez eszembe jut, nem tudom, hiába nem haltam-e meg? Hogy tényleg csak az évek hiánya-e az, hogy valaki Rimbaud, vagy hogy az öregkori komolyság lesz-e elég sűrű, hogy már magától is valamilyen igazság legyen?

Szóval, nem tudom, ki éli túl.

Hogy ez a mondat. Friss lecsópaprika, szívem. Ez még van-e?

Nem tudom, azt sem tudom, hogy egy mondat, mondjuk ez, vagy bármelyik másik a bőséges világirodalomból képes-e egyáltalán bele-döglenni? Hogy szenvedhetnek-e helyettünk vagy miattunk nyelvtani és stilisztikai szerkezetek?

Ha Petrarcanak módja lett volna felajánlani önmaga helyett kedves szonettjeit dicső és méltóságteljes elhalálozásra, vajon megtette volna-e? És hogy ez csereértéket jelent-e odaát, a húrok, az Istenek vagy a szellemek világában, nem tudom.

Ha jobban belegondolok, így próbáljuk megúszni a büntetést. Mi már vakon felajánljuk bármink, ami odaadható.

Szemfelszedetjük a mosott lényegünk.

Megérkezem, a Vályog utcában kellemes árnyékok hűvöse. Belépek.

A váróban fájós lábú asszony és alkoholistá férje ül. Vékonyak, elgyötörtek, mint Picasso bohócai. A nő bemege, a férje ki, rágyújtani.

Piros munkásmellényét fújja a szél. Ha kijön, kint vagyok, mondja nekünk, és kimegy rágyújtani. Bólintunk, és ő kimegy rágyújtani. Tökéletesen ismétlődő nyomor.

Ki az utolsó?

Ki az utolsó, kérdezi egy Versace illatú férfi. Cigány. Én vagyok a következő. Utánam jön egy dagadt bokájú nagymama, utána ő. Ő az utolsó. Pár perc múlva egy szőke lány. Az utolsó pozíciója az egyetlen, ami bizonytalan.

Szédülök. Több mint egy napja nem aludtam. Kávéztam, ittam, emlékeztem, félek. Megint elkezdek köhögni. Amikor bejutok, és elmondom, mit tapasztalok, a doktor úr meghallgatja a sóhajtásomat.

Sóhajtson!

Sóhajtok.

Kis polgári dráma vagyunk.

Aztán a higanymilliméteréhez nyúl. Nézem a kis ezüstcsíkot, ahogy süllyed, emelkedik. Az emberben az életkedv ilyen gurulós, fényes és sűrű, mint a kurva üvegcsőben a mérgező anyag. Már előre mondom, hogy egy napja nem aludtam, és nyolc kávé tart ébren egyáltalán. Bólint. Nem foglalkozik velem. Pumpál, és megkérdi, miért nem aludtam. Dolgoztam, mondom, és behúzó a hasam. Mivel foglalkozik, kérdezi, és feltolja a homlokára a szemüvegét. Érdeklődik irántam, ezzel ússza meg, hogy jelentsek neki bármit is. Pumpál, és nézi a hasam. Lazítsa el az izmait, mondja utána. Író vagyok, válaszolom. Bólint erre is. Doktorom, mondom, úgy érzem, jelen állapotban objektív, hiteles mérési eredményre úgysem juthatunk. Ittam, dohányoztam, egy perc nem sok, de annyit sem aludtam, magyarázom elkeseredetten, félek, köhögök, és nem tudom, Doktorom, nem tudom, hogy egy jól, pontosan és kellő átérzéssel megírt mondat képes-e valamilyenné válni, semmivé lenni vagy megsokszorozódni pusztán attól, hogy létezik? Ne beszéljen, és ne feszítse meg az izmait, mondja. Aztán pumpál megint. Sóhajt, és komoran nézi a higanyoszlopot.

200.

Maga igen fiatal, mondja a doktor. És ez igen magas.

Felveszem az ingem, összegombolom, és azt mondom, én szóltam előre.

Sütőtök ízét érzem.

Kapok beutalót laborra, szemészetre, tüdőgondozóba. A rezzenéstelen arcú asszisztensnő printel, mint Landerer és Heckenast. Egy zsírúj beteg vagyok. Kapok tizenkét pontot. Bazdmeg. Meg vérnyomáscsökkentőt. Nyolc kávé után, kérdezem. Mi vagyok én, Elvisz? Meg akartok ölni? Tartom és emelem? Ne bolondítsatok már meg! Meg akartok ölni?

48.

Amikor ezt írom, ennyi órája nem álmodtam semmiről. Kerek, nagy bokrétájú, lila csokrokat látok a virágos standján. A virágáros asszony a Lajos utca felőli oldalon állt, szemben az iskolámmal. Az aktatáskámat a földre ejtem, és nézem a 86-ost, ahogy megáll a hentes előtt. Szédülök. Nem igazán gondolok arra, mi lesz.

Semmit nem tudunk a jövőről. A jövő a kitörölt mondat. A hézag, a rés, a zug, a szököz.

Olyan kibaszott világos minden, hogy tudom, valami nem stimmel velem.

A vérnyomásunk persze nyilván helyrehozható. Ha alszunk. Nem iszunk túl sok kávé.

Szevasz!

Kijövök a rendelőből, a Vályog utcán zöld derengésben egy szemetesautó gördül át.

Szevasz, mondja az asszony az erőmű utáni körforgalomnál. Szevasz, van egy százasod kávéra? Lassan húsz éve kávéra pumpol minden járókelőt. Megadom!, kiáltja. Rút papucs van rajta, itt lakik valahol, leszalad dumálni, rózsaszín zokniban, fésületlen hajjal, amibe gépiesen mindig és mindig beletúr, hogy helyreigazítson valamit a módon, a szomszédság és ismeretség megerősítése végett, a jólneveltségen, ahogy a piacon a kofák a paprikán simítottak végig annak idején.

Lődörgők kétszázás vérnyomással.

Adok egy százast kávéra, pedig tudom, hogy kaparósra kell.

Szívgyógyszere neki.

Visszakanyarodom a Bécsi út felé. Elsétálok a Népszabadság előtt. A házam előtt. A Kassák háza előtt.

Kassák házán nincs az ablakban fénykép. Krúdy ablakában van. Krúdy, amint Krúdy ablakában áll. Ha Krúdyt látják az ablakban, az emberek elmosolyodnak. Húslevest zabálnak és fröccsöket isznak. Pedig! Az emberek nem ismerik a nyelv tragédiáját. Hogy roskad bele az irodalomba egy piac, egy presszó, egy szemfelszedő, egy író és

mennyi harisnya. Hogy temeti a múltat maga alá a szó. A bolgárkertész alig beszélt pár szót magyarul. Az emberek ma már azt se tudják, hogy voltak. Ha magyart látnak, örömködnek vagy fújnak. Ha zsidót látnak, örömködnek vagy fújnak. Nincs egyetlen mondatuk a kibaszott halálra.

Pengeélen száguld a fonódó villamos.

Szóval.

03.10.

Ennyi az óra. Lassan hajnalodik. Aludnom kell.

Költő! Egyetlen éjszakád sincs már, hogy megírd.

Napjaid csak egymásra úszó festett függönyök.

Keveseknek mondanám el, hogy unom. Hogy szédülök, hogy megijedtem, hogy félek, hogy vár a hathúszas, hogy az ember csak egyszer tud jól írni, utána már muszáj az igazat.

Tájkép (assemblage, 85x110x50 cm)